

Classification of Countries According to Peer Bullying Attitudes with Cluster Analysis

Alper TOSUN¹- Alper SİNAN²

Article Info

Received:
03.08.2022

Accepted:
28.09.2022

Online:
29.09.2022

Anahtar kelimeler:
Peer Bullying,
Cluster analysis,
Euclidean distance,
Chebycev distance

Abstract

In this study, it is aimed to cluster the countries according to the perspective of peer bullying. Bullying is a situation where individuals at various levels of age are put under physical, emotional and psychological pressure. Peer bullying has been written in the literature as exploitation of the goodwill of the other individual against because of various reasons. In the study, descriptive model was used and clustering analysis was applied to analyze the data. Commonly used, Euclidean and chebycev distance measures and one of the most known progressive clustering analysis method; The mean correlation method between groups, were used in this study. Data are taken from the current OECDSTATS database. In addition to OECD countries, Argentina, Brazil, China, Indonesia, Russia and Saudi Arabia, which are among the countries with a high young population, are included in the country selection. Conducting a study on the attitude of bullying that covers all the countries of the world has caused the study to be it is extremely difficult to collect data for underdeveloped countries so that this study is limited in OECD and some developed countries instead of all the countries of the world. As a result of the clustering analysis, countries with more developed socioeconomic level than others are generally in the same group in the classification of peer bullying perspective, while countries with low socioeconomic level are generally clustered in a separate group. As a result of the study, it was seen that the first cluster was generally grouped from developed countries, the second cluster was generally grouped from developing countries, and the third cluster was generally grouped from underdeveloped and more socially isolated countries. According to the results obtained, When the attitudes towards peer bullying are examined, it can be interpreted that the countries are clustered because of their various socioeconomic and cultural positions.

Kümeleme Analizi ile Akran Zorbalığı Tutumlarına Göre Ülkelerin Sınıflandırılması

Makale Bilgisi

Öz

Geliş:
03.08.2022

Kabul:
28.09.2022

Yayın:
29.09.2022

Anahtar kelimeler:
Akran zorbalığı,
kümeleme analizi, Öklid uzaklığı,
Chebycev uzaklığı

Bu çalışmada ülkelerin akran zorbalığına bakış açısına göre kümelenmesi amaçlanmıştır. Akran zorbalığı çeşitli kademelerdeki bireylerin fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak baskı altına alınması durumudur. Akran zorbalığı bireyin çeşitli sebepler ile başvurduğu ve karşısındaki bireyin iyi niyetini kullanma ve sömürmesi olarak literatüre geçmiştir. Çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmış ve verilerin çözümlenmesi için kümeleme analizi uygulanmıştır. Bu çalışmada aşamalı kümeleme analizi yöntemlerinden gruplar arası ortalama bağıntı yöntemi ile en sık kullanılan uzaklık ölçülerinden öklid ve chebycev ölçüleri kullanılmıştır. Veriler güncel OECDSTATS veri tabanı üzerinden alınmıştır. Ülke seçimine OECD ülkelerinin yanı sıra genç nüfusun yoğun olduğu ülkelerden Arjantin, Brezilya, Çin, Endonezya, Rusya ve Suudi Arabistan'da dahil edilmiştir. Dünya ülkelerinin hepsini kapsayan bir akran zorbalığı tutumu çalışması yapılması gelişmemiş ülkeler için veri toplanması son derece güç olduğu için çalışmanın OECD ve gelişmiş bazı ülkelerde sınırlandırılmasına sebep olmuştur. Yapılan kümeleme analiz sonucunda, sosyoekonomik düzeyi diğerlerine göre daha gelişmiş ülkeler akran zorbalığına bakış açısı sınıflamasında genellikle aynı grupta yer alırken sosyoekonomik düzeyi düşük ülkeler genellikle ayrı grupta kümelendirilmiştir. Çalışma sonucunda oluşan kümelerden, birinci küme genellikle gelişmiş ülkeleri, ikinci küme genellikle gelişmekte olan ülkeleri ve üçüncü küme genellikle az gelişmiş ve toplumsal olarak daha izole kültürlerle sahip olan ülkelerden gruplandırıldığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre akran zorbalığına yönelik tutumlar incelendiğinde, sosyoekonomik ve kültürel çeşitli sebepler ile ülkelerin kümelendiği yorumu yapılabilmektedir.

¹ YL öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0001-9715-5209, alpertusun.003@gmail.com

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6632-5500, asinan@akdeniz.edu.tr

To cite this article in APA Style:

Tosun, A. ve Sinan, A. (2022). Kümeleme analizi ile akran zorbalığı tutumlarına göre ülkelerin sınıflandırılması. *Elektronik Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 52-60.

Giriş

Bu çalışmada, farklı ülkelerdeki farklı eğitim düzeylerindeki bireylerin akran zorbalığı konusundaki düşüncelerinin kümelenmesi ve hangi ülkelerin benzerlik durumlarına gruplandırılması amaçlanmıştır.

Akran zorbalığı, yaş olarak yakın bireylerin birbirleri üzerinde kumuş oldukları çeşitli baskı, zorbalık ve şiddet içeren davranışlardır. İnsanoğlu hayatı boyunca çeşitli evrelerde çeşitli zorbalıklara uğramaktadır. Eğitim sürecine dâhil olan bireylerin çeşitli seviyelerde akran zorbalığı yaptığı konusu hala araştırmakta olup, çalışmalar devam etmektedir (Yurtal ve Cenkseven, 2007). Düzeylere göre akran zorbalığının çeşitleri olması ve bunların belirlenmesi akran zorbalığı ile mücadele sürecinde son derece önemlidir. Bireyler çevresindeki insanlardan kendilerini üstün görmelerini, şiddet ile çözüme ulaşmayı ve zorbalığa uğrayan bireyin bu durumu hak ettiği gibi düşüncüler doğrultusunda akran zorbalığına başvurmaktadır (Genç, 2007). Akran zorbalığı, sözel, fiziksel, sosyal saldırganlık, tehdit, usandırma, küfür gibi çeşitli şekillerde bireyleri yıpratma eylemidir. Günümüz itibarıyla gelişen sosyal medya kültürü doğrultusunda akran zorbalığının da sosyal medyaya taşınmış olduğu düşünülmektedir. Kartal ve Bilgin'in yaklaşımına göre akran zorbalığını beş temel boyutta incelemektedir, bunlar; 1) Öğrencilerin bireysel farklarının sonucu zorbalık: Bireylerin birbirlerinden fiziksel olarak farklı olmasından kaynaklı olarak ortaya çıkar ve fiziksel gelişim olarak daha önde veya tamamlamış bireylerin daha zayıf ve kısa kişilere zorbalık uygulaması durumudur. 2)Gelişimsel bir süreç olarak zorbalık: Bireyin olgunlaştığı süreç içerisinde gelişiminin ona getirmiş olduğu güç ve bilinç ile akranlarına zorbalık uygulaması durumudur.3) Sosyo-kültürel bir olgu olarak zorbalık: Bireylerin toplum içerisinde bulunduğu grup özelinde grubun diğer gruplara baskın olması sonucu bireyin zorbalık uygulaması durumudur. Dil, din, ırk vb. farklı sosyal ve kültürel olgular üzerinden yapılan zorbalık bu kategoridedir. 4) Okuldaki akran baskısına bağlı olarak zorbalık: Fiziksel veya sözlü olarak zorbalık yapan bireylerin diğer bireyleri zorbalık yapmaları adına tetiklemesi durumudur. 5) Onarıcı adalet açısından zorbalık: Toplum içerisinde kendince çeşitli zorbalıklara uğradığı düşüncesi ile adalet arayışı doğrultusunda uyguladıkları zorbalıklardır. Eliot, Cornell, Gregory ve Fan (2010) akran zorbalığı durumunu yapılan zorbalığın türlerine göre gruplandırmış ve akran zorbalığını incelenmiştir; yapılan sınıflandırmaya göre zorbalık; fiziksel, sözel, sözel dışlama ve duygusal olarak dört grup şeklindedir. Akran zorbalığı durumunun gruplandırılması bilim camiasında farklı gruplandırılmalar olsa da akran zorbalığı durumunun okul ve eğitim sürecinin bir parçası olması durumu genel olarak fikir birliği yapılan bir noktadır. Eğitim sürecinden ve okuldan akran zorbalığının önüne geçilmesi adına çeşitli yaklaşım ve uygulamalar olsa da zorbalık bireyin kendi içerisinde girdiği muhakemenin sonucu olduğu için akran zorbalığı durumunun çözümü tam olarak sağlanamamaktadır.

Akran zorbalığı konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde akran zorbalığına uğrayan grup Avrupa ülkeleri için %5-30 arasında seyrederken, zorba öğrenci sayısı %5-20 arasında seyretmektedir. Her yüz öğrenciden 5 ile 30'u akran zorbalığına uğrarken, her yüz öğrenciden beş ile yirmisi zorbalık yapmaktadır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda en düşük zorbalık oranları %13 kızlar ve %28 erkekler olmak üzere Galler'e aitken, en yüksek zorbalık oranı kızlarda %67 ve erkeklerde %78 ile Grönland'a aittir (Pişkin ve Ayas, 2005). Siyez ve Kaya (2011) akran zorbalığının Türkiye'de nasıl bir dağılıma sahip olduğuna dair yapmış oldukları çalışma doğrultusunda çocukların %3,7'sinin zorba, %26,9'unun mağdur, %60,8'inin zorba/mağdur ve %8,6'sının seyirci olduğunu ortaya koymuştur.

TDK'ye göre istismar birinin iyi niyetini kötüye kullanma ve sömürme olarak tanımlanmaktadır. Çocuklarda istismar davranışı ise akran zorbalığı olarak kendini göstermektedir. Olweus (1994) zorbalığı bir öğrencinin başka bir öğrenci ya da öğrenci grubu tarafından sürekli olarak olumsuz eylemlere maruz kalması olarak tanımlamıştır. Zorbalığın üç özelliği vardır: amaçlılık, süreklilik ve güç dengesizliği (Uysal ve Dinçer, 2012). Çocuklar ilgi görmek, istediğini elde etmek ve karşdakine daha güçlü olduğunu göstermek amacıyla zorba davranışlarda bulunabilirler. Ayrıca bir davranışı zorbalık olarak nitelendirebilmek için bu davranışın tekrar eden bir davranış olması gerekmektedir. Bir ya da daha fazla öğrencinin başka bir öğrenciye gösterdikleri olumsuz davranışlar güç dengesizliğinin sonucu olabilmektedir (Olweus, 1994).

Zorbalıkla ilgili çeşitli sınıflamalar bulunmaktadır. Gürhan (2017) yaptığı çalışmada akran zorbalığında beş kuramsal yaklaşımdan söz etmiştir. Güçlü olanın zayıf olan üzerinde baskı kurma isteğiyle oluşan bireysel farkların bir sonucu olarak zorbalık; varlığını gösterebilmek amacıyla yapılan gelişimsel bir süreç olarak zorbalık; dil, din, ırk farklılıklarıyla ortaya çıkan sosyo-kültürel bir olgu olarak zorbalık; öğrencinin bir arkadaş grubunun içine girme isteğiyle oluşan okuldaki akran baskısına bağlı olarak zorbalık ve öğrencinin kendisine yapıldığını düşündüğü haksızlığa karşı koymak için gösterdiği davranışlardan oluşan onarıcı adalet açısından zorbalık. Bir başka sınıflamaya göre ise akran zorbalığı doğrudan ve dolaylı zorbalık olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan zorbalık fiziksel ve sözel olumsuz davranışlardan oluşurken dolaylı zorbalık ilişkisel davranışları kapsamaktadır (Siyez ve Kaya, 2011). Crick ve Grotpeter (1995) fiziksel ve sözel zorbalığı vurma, itme, şiddet yoluyla tehdit etme davranışlarında bulunma; ilişkisel zorbalığı ise akran ilişkilerine zarar verme, manipülatif davranışlar sergileme olarak tanımlamışlardır. Akran zorbalığı durumunun ülkelerde ne düzeylerde olduğu ve bu düzeylerin belirlenerek hangi ülke gruplarının birbirine benzer veya birbirinden farklı olduğu durumunun incelenmesi zorbalığın tespiti açısından son derece önemlidir.

Akran zorbalığı durumunun incelenmesi adına OECD ülkeleri ve Arjantin, Brezilya, Çin, Endonezya, Rusya ve Suudi Arabistan'a ait zorbalık endeksi sorularının bulunduğu veri seti OECDSTATS üzerinden alınmıştır. Veri seti ülke eğitim düzeylerinde birinci, ikinci ve üçüncü düzey eğitimden mezun olan bireylerin akran zorbalığı konusundaki düşüncelerini içermektedir.

Verilerin çözümlenmesi için kümeleme analizi yöntemi kullanılmıştır. Kümeleme analizi, işlenmemiş veri birimlerini çeşitli benzerlik veya farklılıklarına göre gruplandırma işlemine denilmektedir. Kümeleme analizi temelinde iki başlıkta incelenmektedir, bunlar; aşamalı kümeleme yöntemleri ve aşamalı olmayan kümeleme yöntemleridir. Aşamalı kümeleme yöntemleri, veri setindeki birimlerin kümeler oluşturması temeline dayanan ve kümelerin kendi içinde homojen ve kümeler arasında heterojen olacak şekilde ayrıştırılması fikrine dayanmaktadır (Alpar, 2007). Aşamalı kümeleme yöntemlerinde amaç kümelerin oluşturulmasıdır. Aşamalı olmayan kümeleme yöntemlerinde ise amaç kümelerin oluşturulmasından ziyade kümelerin oluşmasında etki eden değişkenlerin belirlenmesidir. Ayrıca aşamalı kümeleme yöntemlerinde kümeler analiz sonucunda belirlenirken, aşamalı olmayan kümeleme yöntemlerinde küme sayısı araştırmanın başında belirlenmektedir. Aşamalı kümeleme analizinin temelinde öncelikle birimlerin skorlarının aynı ölçüde gözlemlenmesi adına veriler standartlaştırılmalıdır, daha sonrasında uzaklık-yakınlık ölçüleri doğrultusunda birimlere ait veri matrisi oluşturulur. Çeşitli yöntemlerde farklı şekillerde kümeleme işlemi yapılarak en sonunda tüm birimler tek bir küme tarafından temsil edilinceye kadar kümeleme işlemi yapılır. Aşamalı kümeleme analizinin uygulanmasında tam bağıntı, tek bağıntı, ortalama bağıntı gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Araştırmacılar ayrıca farklı uzaklık-yakınlık ölçülerinin kullanımı ile farklı sonuçlara ulaşmışlardır.

Bu çalışmada aşamalı kümeleme yöntemlerinden tam bağıntı yöntemi üç farklı mezun grubu için öklid ve chebycev uzaklıklarına göre kümeleme analizi işlemi yapılmış ve ülkelerdeki akran zorbalığının farklı uzaklık-yakınlık ölçülerinde nasıl kümelendiği gözlemlenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel tarama modeliyle yürütülmüş olup araştırmada çözümleme yöntemi olarak kümeleme analizi kullanılmıştır. Betimsel tarama araştırmaları geçmişte şuan bulunmakta olan herhangi bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi hedefleyen araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008: 87).

Veri Toplama Teknikleri

Araştırma için kullanılacak veriler OECD ülkeleri ve Arjantin, Brezilya, Çin, Endonezya, Rusya ve Suudi Arabistan'ın yer aldığı OECDSTATS akran zorbalığı verileri olarak belirlenmiştir.

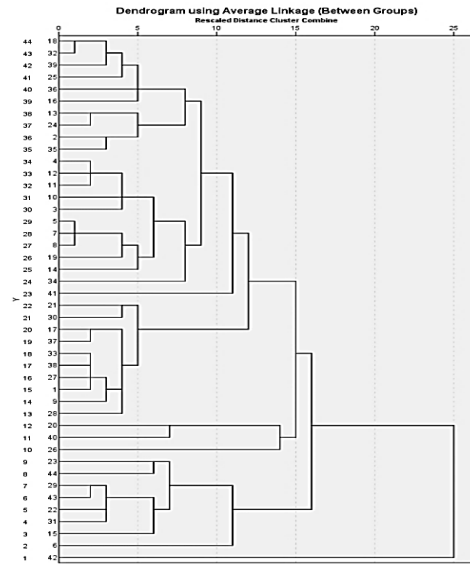
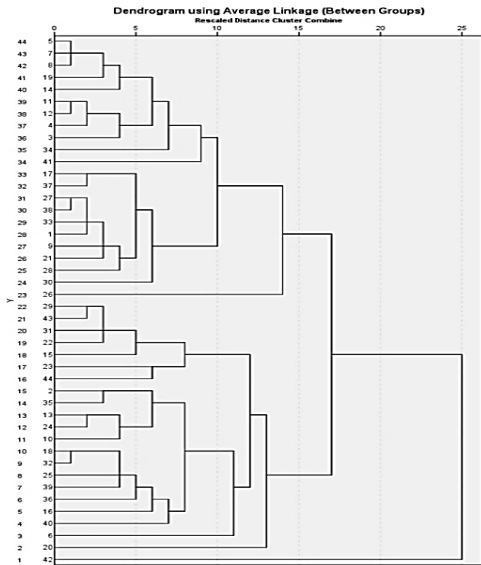
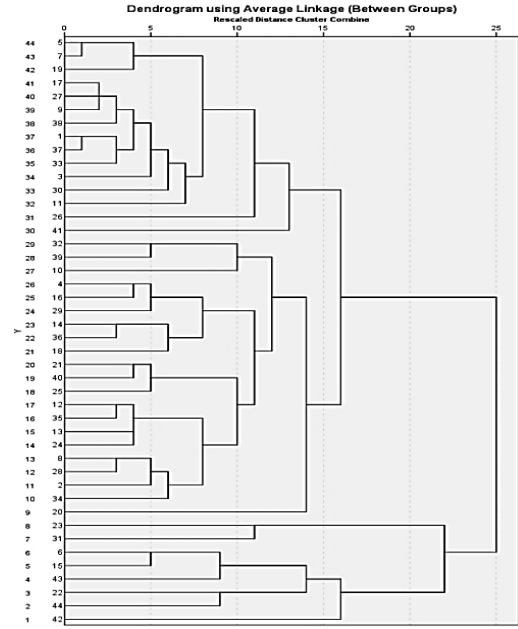
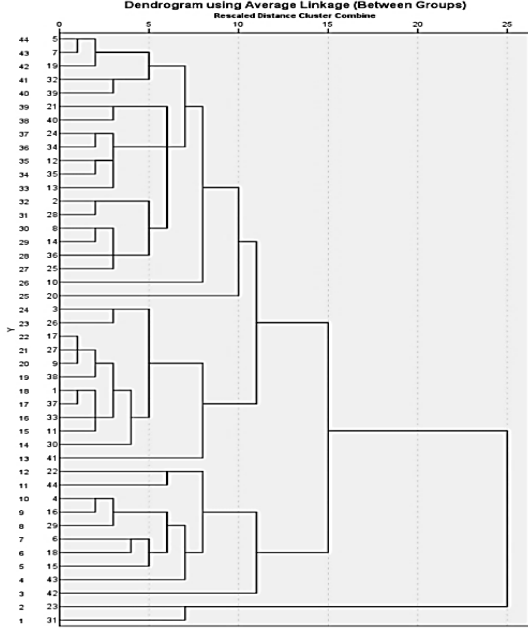
Verilerin Analizi

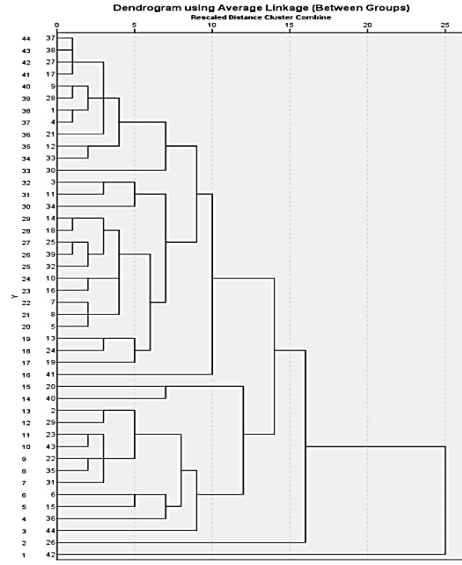
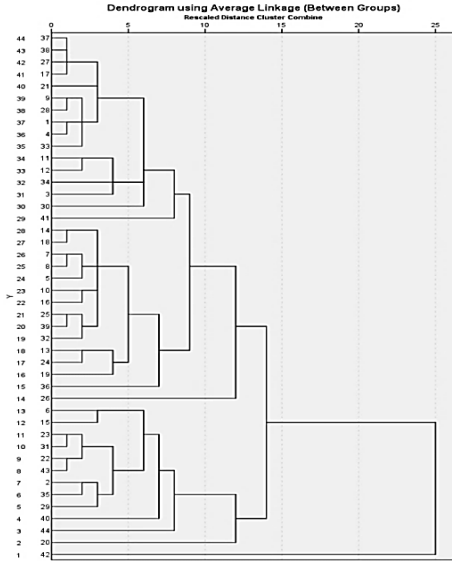
Betimsel tarama modeliyle yapılan araştırmada verilerin çözümlenmesi için kümeleme analizi çalışması yürütülmüştür. Kümeleme analizi birbirine benzer birimlerin aynı kümede birbirinden farklı birimlerin farklı kümelerde yer alması temeline dayanan bir sınıflandırma analizidir. Kümeleme analizi aşamalı ve aşamalı olmayan kümeleme yöntemleri olmak üzere iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Aşamalı kümeleme yöntemleri birimlerin kümeleneceği temeline dayanırken, aşamalı olmayan kümeleme yöntemleri oluşan kümelerin hangi değişkenler tarafından oluşturulduğu temeline dayanmaktadır. Kümeleme yöntemlerinin aşamalarına bakılacak olursa öncelikle çok değişkenli istatistiklerde verilerin çözümlenmesi için veri matrisi oluşturulmaktadır. Oluşturulan veri matrisi benzerlik veya yakınlık matrisidir (Alpar, 2017: 153-155). Uzaklık-yakınlık matrisleri oluşturulurken birimlerin birbirine denk değerlerce puanlanmış olmasını beklemek en doğru yaklaşımdır. Skorların aynı birime çevrilmesi için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır; bunların en yaygını z-skor standartlaştırma işlemidir (Alpar, 2017: 83-90). Skor standartlaştırması yapıldıktan sonra kümeleme analizi çalışması yapılır ve küme sayısı belirlenir. Ancak en iyi kümeleme analizi yöntemi gibi bir yaklaşım olmadığı için birden fazla kümeleme analizi yapılması ve bu bulguların karşılaştırılması ile kümeleme analizinin güvenilirliğinin artırılması gerekmektedir (Alpar, 2017: 303-345). Kümeleme analizinin en temel amacı kümelerin kendi içinde homojen kümeler arasında heterojen bir durumda olmasıdır (Blasfield ve Aldenferder, 1978). Kümeleme analizinin sonuç kısmında kümelerin belirlenmesinde farklı yaklaşımlar bulunsa da her bir küme için genel kitlenin %15'inin küme elemanı olması o kümenin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Kümeleme analizi evren üzerinde yapılmakta olan istatistiksel yaklaşımlar için uygun bir yaklaşım olmadığı için analizin sınırlılığı olarak bu durum söylenebilmektedir. Kümeleme analizinde uç değerlerin genel kitleden ayrılarak tek başına küme oluşturduğu gibi durumlar olduğu için bu durum kümeleme analizinin güvenilirliğini düşürmektedir, bundan dolayı uç değerlerin analiz öncesi ayrıştırılması son derece önemli bir gerekliliktir (Alpar, 2017: 305-306).

Çalışma doğrultusunda kullanılmış olan aşamalı kümeleme yöntemlerinden gruplar arası ortalama bağıntı yöntemi ve bu yöntemde uzaklık-yakınlık matrislerinin oluşturulmasında öklid ve chebycev uzaklık ölçüleri kullanılmıştır. Tam bağıntı yöntemi uzaklık-yakınlık matrisi oluşturulduktan sonra en yakın iki kümenin birleştirilmesi ve bu iki kümenin ortalama değerinin alınarak yeni bir uzaklık-yakınlık matrisi oluşturulması temeline dayanmaktadır. Bu işlem tüm birimler tek bir kümede toplanıncaya kadar devam etmektedir.

Bulgular

Akran zorbalığının OECD ülkeleri ve Arjantin, Brezilya, Çin, Endonezya, Rusya ve Suudi Arabistan ülkelerinde birinci, ikinci ve üçüncü düzeyde eğitim kademesinden mezun olan bireylerin görüşlerindeki benzerlikleri ve farklılıklarını belirlemek adına öklid ve chebycev uzaklık ölçülerinde tam bağıntı yöntemi kullanılarak kümeleme analizi yapılmıştır.

Tablo 1. Ülkelerin Akran Zorbalığına Göre Buldukları Kümeler

K	Öklid Uzaklığı						Chebycev Uzaklığı							
	Birincil		İkincil		Üçüncül		Birincil		İkincil		Üçüncül			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2
1.Avusturalya		*		*		*				*			*	
2. Avusturya	*				*				*					*
3. Belçika		*		*		*				*			*	
4.Kanada			*	*		*				*			*	
5.Şili	*			*			*			*			*	
6.Kolombiya			*		*				*			*		*
7.Kosta Rika	*			*			*			*			*	
8.Çek Cumhuriyeti	*			*			*			*			*	
9.Danimarka		*		*		*				*			*	
10.Estonya	*				*		*			*			*	
11.Finlandiya		*		*		*				*			*	
12.Fransa	*			*		*				*			*	
13.Almanya	*				*		*			*			*	
14.Yunannistan	*			*		*				*			*	
15.Macaristan			*		*				*			*		*
16.İzlanda			*		*		*			*			*	
17.İrlanda		*		*		*				*			*	
18.İsrail			*		*		*			*			*	
19.İtalya	*			*		*				*			*	
20.Japonya	*				*				*			*		*
21.Güney Kore	*			*		*				*			*	
22.Letonya			*		*				*			*		*
23. Litvanya					*				*			*		*
24.Lüksemburg	*				*		*			*			*	
25. Meksika	*				*		*			*			*	
26.Hollanda		*		*						*		*		
27.Yeni Zelanda		*		*		*				*			*	
28.Norveç	*			*		*			*		*		*	
29.Polonya			*		*				*			*		*
30.Portekiz		*		*		*			*		*		*	
31.Slovakya					*				*		*		*	*

32.Slovenya	*				*		*		32.Slovenya		*		*			*	
33.İspanya		*		*		*			33.İspanya	*			*			*	
34.İsveç	*			*		*			34.İsveç		*		*			*	
35.İsviçre	*				*			*	35.İsviçre		*		*				*
36.Türkiye	*				*		*		36.Türkiye		*		*				*
37. Birleşik Krallık		*		*		*			37. Birleşik Krallık	*			*			*	
38.ABD		*		*		*			38.ABD	*			*			*	
39.Arjantin	*				*		*		39.Arjantin		*		*			*	
40.Brezilya	*				*			*	40.Brezilya		*			*			*
41.Çin		*		*		*			41.Çin	*			*			*	
42.Endonezya			*						42.Endonezya			*					
43.Rusya			*		*			*	43.Rusya			*			*		*
44.Suudi Arabistan			*		*			*	44.Suudi Arabistan			*			*		*

Birinci düzey eğitimden mezun olan bireylerden toplanmış olan akran zorbalığı puanlarının öklid ve chebycev uzaklık-yakınlık ölçülerinde oluşturmuş olduğu dendogram grafikleri incelendiğinde üç küme oluşumu gözlemlenmiştir. Litvanya ve Slovakya öklid uzaklık ölçüsü ile yapılmış olan kümeleme analizi çalışmasında uç değer özelliği gösterirken chebycev uzaklığı ile yapılmış olan kümeleme analizinde uç değer gözlemlenmemiştir. İkinci düzey eğitimden mezun olan bireylerden toplanmış olan akran zorbalığı puanlarının öklid ve chebycev uzaklık-yakınlık ölçülerinde oluşturmuş olduğu dendogram grafikleri incelendiğinde üç küme oluşumu gözlemlenmiştir. Öklid uzaklığı ve chebycev uzaklığı için Endonezya uç değer özelliği göstermiştir. Üçüncü düzey eğitimden mezun olan bireylerden toplanmış olan akran zorbalığı puanlarının öklid ve chebycev uzaklık-yakınlık ölçülerinde oluşturmuş olduğu dendogram grafikleri incelendiğinde öklid uzaklığı için üç küme chebycev uzaklığı için iki küme oluşumu gözlemlenmiştir. Öklid uzaklığı ve chebycev uzaklığı için Endonezya uç değer özelliği göstermektedir.

Öklid uzaklığına göre birincil, ikincil ve üçüncül düzeylerden mezun olan bireylerin akran zorbalığına bakış açısı ülkelere göre farklılaşmış ve kümeler bu doğrultuda oluşmuştur. Birincil eğitim düzeyi üç kümeden oluşmuş olup en kalabalık kümesi 1. Kümedir. “1.Küme” için Litvanya ve Slovakya ülkeleri uç değer özelliği göstermiş ve kümeleme analizinin son aşamasında analize dâhil olmuştur. İkincil düzey eğitimden mezun olmuş bireylerin ortalama bağıntı tekniğine göre kümelendiği analiz için ülkeler iki küme oluşturmuş ve Endonezya uç değer özelliği göstermiştir. Üçüncül düzeyden mezun olan bireylerin akran zorbalığı tutumlarının benzerlik ve farklılıklarına göre kümelenebilmesi amacıyla yönelik olarak yapılmış olan ortalama bağıntı (öklid) tekniğine göre ülkeler üç küme oluşturmuş ve Endonezya uç değer özelliği göstermiştir. Akran zorbalığı durumunun ülkelerdeki farklılık veya benzerliklerine yönelik olarak yapılmış olan kümeleme analizi çalışmasında uzaklık ölçüsü olarak chebycev uzaklığı alındığı durumda birincil düzey eğitim kademesinden mezun olan bireylerin akran zorbalığı görüşlerine göre “2. Küme” en kalabalık kümeyi oluştururken herhangi bir uç değer saptanmamıştır. İkincil eğitim düzeyinden mezun olan bireylerin akran zorbalığına karşı tutumlarının ülkelere göre farklılık veya benzerlikleri incelendiğinde en kalabalık küme “1. Küme” olup Endonezya uç değer özelliği göstermiştir. Üçüncü düzey eğitimden mezun olan bireylerin akran zorbalığına karşı tutumlarının ülkeler arasındaki farklılık veya benzerliklerine yönelik olarak yapılmış olan kümeleme analizi sonucunda ülkeler iki küme oluşturmuş ve Hollanda ve Endonezya ülkeleri uç değer özelliği göstermiştir.

Sonuçlar

Çalışma doğrultusunda yapılmış olan kümeleme analizi sonuçları incelendiğinde ülkelerin genel olarak üç küme şeklinde gruplandırıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Oluşmuş olan kümeler uzaklık ölçülerine ve eğitim düzeylerine göre farklılık gösterse de genel olarak oluşan kümelerdeki ülkeler birbirine benzerlik göstermektedir.

Oluşan kümeler gruplandırıldığında ilk oluşan küme için küme ülkeleri sosyoekonomik durumu dünyanın geri kalanına göre daha üst düzeyde olan ülkelerden oluşmaktadır. Oluşan birinci küme için tüm eğitim düzeylerinde ve uzaklık ölçülerinde küme merkezini oluşturan ülkeler Birleşik Krallık, Belçika, Hollanda ve ABD gibi sosyoekonomik olarak gelişmiş ve dünya çapında belirli sektörler için tekelleşmiş ülkelerdir. Gelişmiş ülkelerdeki eğitim sisteminin ve toplumsal düzenin gelişmişliği göz önünde bulundurulduğunda akran zorbalığının gelişmiş ülkelerde diğer kümelerde bulunan ülkelere göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik durum ile akran zorbalığı durumunun negatif yönlü bir ilişkide olduğu sonucuna ulaşılmıştır denebilmektedir.

Analiz doğrultusunda oluşmuş olan ikinci küme, tüm analizlerde en kalabalık küme olmasının yanı sıra analize dâhil olan ülkeler arasında sosyoekonomik düzey olarak ortalama küme izlenimi vermektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu küme dünyanın farklı coğrafyalarındaki gelişmekte olan ülkelere oluşmaktadır. Küme dâhilinde gelişmiş ve daha yeni gelişmeye başlamış ülkeler bulunmaktadır. İtalya, Almanya ve Fransa gibi tarih boyunca kültürel birikimi olan ülkelerin yanı sıra Brezilya, Meksika, Arjantin gibi sosyoekonomik açıdan kendi bölgelerinin en büyük güçleri olan ülkeler de bulunmaktadır. İkinci kümede ayrıca Akdeniz havzasındaki Yunanistan gibi gelişmekte olan ülkeler de bulunmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için toplumsal düzenin oturma sürecine göre bu kümedeki ülkeler zaman içinde birinci kümeye geçiş yapabilecek ülkelerdir.

Kümeleme analizi sonucunda oluşmuş olan üçüncü küme sosyoekonomik açıdan diğer ülkelere göre yakın değerler gösterse de sosyoekonomik getirilerini doğal kaynaklarından elde eden Suudi Arabistan ve Endonezya gibi ülkelerin yanı sıra Doğu Avrupa bölgesinde bulunan ve kültürel açıdan daha kapalı yapılara sahip olan Polonya, Rusya, Letonya gibi ülkelere oluşmaktadır. Birinci kümede olabileceği düşünülen Kanada'nın bu kümede yer alması durumu iklimsel olarak soğuk bölgelerdeki insanların zorbalığa daha yatkın yetiştiği sonucunu destekler nitelikte olabilmektedir.

Analiz doğrultusunda birinci kademe mezuniyete sahip bireylerde Litvanya ve Estonya ikinci ve üçüncü kademe eğitimden mezun olan bireylerin görüşlerinde ise Endonezya uç değer özelliği göstermiş ve ülkelerin oluşturduğu kümelerden farklılaşmışlardır. Estonya ve Litvanya siyasi birliğini 1993 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra edinmiş olup sosyoekonomik açıdan Avrupa kıtasının en az gelişmiş ülkeleri arasında yer almaktadır. Akran zorbalığı psikolojik olduğu kadar kültürelde bir durumdur. Estonya ve Litvanya'da hem iklim hem de ekonomik açıdan bireyler Avrupa'nın kalanına göre daha zor şartlarda yetiştikleri için akran zorbalığına özellikle eğitimsiz bireylerde daha çok rastlandığı söylenebilmektedir. İkinci ve üçüncü eğitim düzeyinde gelişmemiş ülkeler arasında yer alan ancak nüfus olarak dünyanın en kalabalık dördüncü ülkesi olan Endonezya'nın uç değer özelliği göstermesinin sebebi olarak ülkenin nüfus olarak çok kalabalık olması ve iklim olarak Muson Asya'sında yaşaması bireylerin daha zorlu şartlarda yetişmesine ve akran zorbalığına daha eğilimli olmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alpar, R. (2003). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemlere giriş I*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Blashfield, R. K. ve Aldenderfer, M. S. (1978). The literature on cluster analysis. *Multivariate Behavioral Research*. 13, 271-295.

- Crick, N. R. ve Grotpen, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Society for Research in Child Development*, 66(3), 710-722.
- Eliot, M., Cornell, D., Gregory, A. ve Fan, X. (2010). Supportive school climate and student willingness to seek help for bullying and threats of violence. *Journal of School Psychology*, 48(6), 533-553.
- Genç, G. (2007). *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi*. (Yayınlanmamış doktora tezi) Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri*, 3(2), 175-181.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim öğrencilerine yönelik bir zorbalık karşıtı program uygulaması: Okulu zorbalıktan arındırma programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Olweus, D. (1994). Annotation: Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171-1190.
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2005). Zorba ve kurban lise öğrencilerinin utangaçlık, içedönüklük, dışadönüklük ve özsaygı değişkenleri bakımından incelenmesi. *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi* (21-23 Eylül). İstanbul.
- Siyez, D. M. ve Kaya, A. (2011). Akran zorbalığı gruplarında empatik eğilim. *İNÖNÜ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-43.
- Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468-483.
- Yurtal, F. ve Cenkseven, F. (2005). İlköğretim okullarında zorbalığın incelenmesi 1. *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu*, İstanbul.
- Yurtal, F. ve Cenkseven, F. (2007). İlköğretim okullarında zorbalığın yaygınlığı ve doğası. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 28, 1-13.